

Merkityksistä: kommentti Lauri Rauhalan ja Hannu Lauerman kirjoituksiin Filosofian laukaisemasta maniasta

Jo pian sata vuotta sitten kuuluisa filosofian professori, looginen empiristi Eino Kaila kirjoitti *Sielunelämän rakenne* -kirjassaan:

”Kehittyneen tajunnan läpinäkyvänä piirteenä on, että kaikki siinä tarkoittaa jotakin, kaikki on merkityksien kyllästämiä. Kaikki mielteemme ja käsitteemme kohdistuvat johonkin – todelliseen tai ajateltuun; kaikki arvostelmamme lausuvat jotain jostain – todellisesta tai ajatellusta – oloseikasta; jopa tunteemme ja tahtomisemmekin näyttää tällä tavoin kohdistuvan eli tähtäävän johonkin niiden ulkopuolella olevaan. Me käytämme mitä laajemmassa mitassa merkkejä – sanoja ja lauseita – jotka tarkoittavat olioita ja oloseikkoja; me käytämme niitä niiden merkitysten tähden, jotka tämä tarkoittaminen niille antaa.”

Filosofien (Lauri Rauhala, Jyri Puhakainen) ansioksi on sanottava, että he ovat nostaneet tärkeän asian pöydälle, asian, josta suurin osa psykiatreista vaikenee: ihmisen tajunnan lääketieteellistämisen. Tämä huolestuttava pyrkimys fysikalisoita tajunta ja medikalisoita, siis pelkistää tajuntaa kolhivia (koettelevia) elämiin liittyviä asioita ja ongelmia lääketieteen avulla selitettäviksi ja hoidettaviksi, on nykyisen aivotutkimuksen myötä kiistatta yleistynyt ja siksi niin aivotutkimukseen kuin biologiseen psykiatriaankin kohdistettu kritiikki on varsin tervetullutta ja perusteltua.

Ihmisenä olemisen keskeisin puoli on varsinaisen ”täälläolon” (*Dasein*) jälkeen kysymys kuinka saamme tietoa ja kuinka tämä tieto voi muuttua merkityksiksi, ymmärrykseksi, ajattelun ja toiminnan liikuttajaksi. Tämä kyky nousta itse-tietoisuuteen ja intentionaalisuuteen on evoluution korkein aikaansaannos ja sen

mahdollistamat tajunnan valmiudet lie-
nevät lopulta elämämme kannalta kaik-
kein oleellisimpia asioita, paljon oleelli-
sempia kuin esim. aineen rakenne ja sitä
tutkiva ns. reaali-tieto, jonka fysikalismi
on silti nostanut etusijalle.

Käsitteellisen köyhyytensä takia ja
holistisen ihmiskuvan torjuessaan fysika-
lismi (behaviorismi) ei kuitenkaan näitä
tajunnan olemuspuolia (merkityksiä, ak-
teja) pysty mitenkään selittämään, vain
kuvaamaan niihin liittyvää aivofysiolo-
giaa, jolla taas tajunnan merkityssisältöjä
ja itse mielen akteja sekä intentionaali-
suutta ajatellen ei ole sen suurempaa mer-
kitystä kuin ratakiskoilla on junalle. Ne
eivät ole Kaikenkattavan Teorian 'heiniä'.
Tässä merkitystajunnan ja sen toiminta-
tapojen selvitystyössä on emeritusprofes-
sori Lauri Rauhalan tekemä, holistisen
ihmiskuvan muodossa kiteytyvä, elämän-
työ ainutlaatuista Suomessa.

Toisin kuin Lauerma, joka haluaa ym-
märtää tajunnan piiriin kuuluvia asioita
enemmän fysikaalisesti, olen itse koke-
nut, että Rauhala on mielisairauden käsit-
teen kiistäessään vain painottanut, ettei
mieli voi sairastua, ainoastaan kärsiä epä-
suotuisuuksista, muttei kiistänyt sitä, et-
teikö aivoaineessa tapahtuvat ilmiöt, siis
aivosairaudet, olisi sairauksia, joita on
hoidettava lääketieteen keinoin. Silloin
on vain puhuttava aivosairauksista tai
neurologisista sairauksista. Tässä olen itse
täysin samaa mieltä Rauhalan kanssa.

Merkityksiä ei voi pitää sairautena
koska ne eivät ole biologisia entiteettejä:
jos olen oppinut merkityksiä 'väärin', tai
en ole oppinut lainkaan tai huonosti, ja
tulkitsen sen johdosta maailmaa epäsu-
otuisasti ja toimin epäadekvaatisti, niin
kyse ei ole sairaudesta. Liioin ei kasva-
tukseen liittyvä puute tai sopeutumis-
pakko kuten ei kulttuuriin kuuluva tapa-
kaan voi olla identtinen sairauden kanssa.
Myös psykoosi on usein aktiivinen sopeu-
tumisyritys tilanteessa, jossa ei ole omaa
itsenäistä kehitystä tukevaa vaihtoehtoa
tarjolla tai jonka tavoittelu vaatisi mui-
den aseman ja vallankäytön kyseenalais-
tamista.

Rauhala, jota jotkut psykiatrit ovat
minusta halunneet ymmärtää väärin, ei
ole kieltänyt lääkehoitojen oikeutusta sil-
loin kun niiden kohteena on aivoissa to-
dettu kemian vaje tai aivotoiminnan yle-
inen normalisoiminen silloin, kun siinä
on tapahtunut kemiallinen 'raiteiltameno'
ja syntynyt epätasapainon tila – kuten
esim. käy alkoholin, muun päihteen, tok-

sisen aineen, infektion tai muun laukai-
sevan tekijän vaikuttaessa aivosoluun –
ja jonka jälkeen yksilö ei enää pysty toi-
mimaan realiteetin puitteissa jollaista ti-
lannetta Lauermakin esimerkissään ku-
vaa. Tämä Rauhalan asenne lääkehoitoi-
hin näkyy myös hänen vastauksessaan
Lauerman esittämään tapauselostukseen
tämän lehden edellisessä numerossa.

Paljon sairaus-sanaa osuvampi nimi
tajunnan mekanismien häiriintymiselle
tai epäsuotuisuudelle on Rauhalan käyt-
tämä subjektiivisen maailmankuvan häi-
riö, jossa lääketieteellinen ja biologinen
auktoriteetti eivät korostuu. Kun merki-
tykset ja niiden pohjalta tapahtuva mie-
len toiminta ovat ensisijaisesti suhte-
saoloon, kieleen, vuorovaikutukseen ja
elämänhistorian psykologisiin seikkoihin
vahvasti yhteydessä olevia ja niitä heijas-
tavia asioita, niin tuntuu todella nurin-
kuriselta puhua sairauksista tajunnan il-
miöiden kohdalla. Näin toimittaessa voi
puhua jo niin tekevien tahojen jonkin-
asteisesta realiteetti-häiriöstä. Silloinhan
yllä esitetyt Eino Kailan sanat tajunnasta
mitätöityvät kuten myös koko se dyna-
miikka, joka tietoisuuttamme merkitys-
ten kautta ohjaa. Tässä on kyse hyvin
suuresta ja yksilön kannalta tärkeästä asi-
asta ja minusta on perin outoa, etteivät
sitä kaikki tahot lääketieteen sisällä halua
hyväksyä ja ymmärtää.

Kun esim. Lauerma puhuu 'filoso-
fian laukaisemasta maniaasta', niin silloin
hän on jo myöntänyt, että merkitys on
ohjannut koko prosessia, manian kehiti-
mistä, jota ehkä ilman tätä merkitysta-
son tulkintaa ei olisi lainkaan syntynyt
tai ehkä sen olisi laukaissut joku muu
merkityksellinen asia. Se, että näin on
käynyt ja Lauerman kuvaama potilas on
ajautunut sellaiseen tajunnan epäsuotui-
suuden tilaan, jossa on tapahtunut ei-toi-
vottuja asioita, on toki valitettavaa ja ei-
toivottua. Sitä ei mitenkään voi puolus-
taa eikä hyväksyä, vain ymmärtää.

Mutta useammin niin manian kuin
muunkin psyykkisen reagoinnin takana
ovat aivan toisenlaiset syyt kuin filosofin
tekstin väärinymmärtäminen ja – sivu-
mennen sanoen – tähän väärinymmär-
tämiseen ovat usein syllistyneet aivan
muut, lähinnä valtaa pitäneet tahot. Voi
vain kysyä mitä kaikkea laukaisee harki-
tusti omaa voittoaan ajava media ja inter-
net? Pystymmekö edes vastaamaan mitä
kaikkea vapaasti telmivä porno- ja väki-
valtateollisuus laukaisee, entä työttömyys
ja syrjäytyminen, ja haluammeko vastata

tai olla huolissamme niiden vaikutuk-
sista lasten ja nuorten kehitykseen?

Minusta olisi aiheellisempaa ottaa
näitä muut ja todella suurta huolta
tuottavat suuret ja merkittävät syyt, joi-
hin varmaan Lauermakin vaativassa työs-
sään jatkuvasti törmää, esiin eikä näper-
rellä epäoleellisuuksissa ja korostaa niitä,
mutta sitähan virallinen psykiatria ei mie-
lellä tee vaan piileskelee lääketieteen
(virallisen vallan) selän takana ja luokit-
telee sieltä käsin sairaudeksi asioita, joita
kukaan järkevä ei voi pitää sairautena
vaan erilaisten merkitysten laukaisemina
tajunnan raiteelta suistumisina.

Tietenkään en tässä puolusta tällaisen
raiteelta suistuneen tajunnan hätään jou-
tumista enkä avunannon eväämistä sil-
loin kun tilanne sitä vaatii. Päinvastoin,
apua pitäisi olla paljon nykyistä enem-
män saatavilla ja erityisesti silloin kun ih-
minen sitä itse tuntee tarvitsevansa mutta
lääketieteen antamassa muodossa vain
yllä mainituin rajoituksin silloin, kun
kyse on aivoperäisestä sairaudesta tai jo
aivokemian epänormaaliin tilaan saatta-
neesta ilmiöstä, jossa ns. potilaskin usein
itse tuntee olevansa lääkkeen tarpeessa.

Lauerma kysyy, onko eettisesti oi-
keampaa antaa ihmisten kärsiä kuin käyt-
tää uusia tehokkaita hoitomuotoja ja to-
teaa, että medikalisaatio on seurausta
lääketieteen kehittymisestä ja että hyvä
renki voi muuttua huonoksi isännäksi.
Näin todella on käynyt ja psykiatriassa se
on seurausta tajunnan mieltämisestä lää-
ketieteen erikoisalaksi. Voisi sanoa, että
kyse on siten myös psykiatrien oman
tajunnan teknistymisen tai tajuntatietei-
den ja –tiedon huonon osaamisen ja ym-
märtämisen seurauksesta.

Eettisesti viisasta on kuitenkin ensi-
sijaisesti vain sellainen apu, joka auttaa ih-
mistä ymmärtämään maailmassa oloaan
ja luomaan sellaisia valmiuksia, joilla elä-
mää voidaan saada tunteen ja järjen yh-
teistyöllä sekä edessä olevia esteitä rai-
vaamalla suuremman ymmärryksen hal-
lintaan ja siten uuteen ja paremmin toi-
mivaan muotoon, ei sensijaan pelkkä
kemiallinen manipulointi, joka tätä ta-
voitetta ei palvele kuin epäsuorasti ja tila-
päisesti aivokemiaa normalisoidessaan.

Seppo K.J. Utria